

Valstybės valdomų įmonių skaidrumo ir valdymo efektyvumo didinimas akcijų biržos svertų pagalba

*Valstybės valdomų įmonių skaidrumo reikalavimų
įgyvendinimo apžvalga*

Matas Mačiulaitis

Vilnius

2018

 Kurk
Lietuvai

Apžvalga

Ši valstybės valdomų įmonių (toliau – VVI) skaidrumo reikalavimų įgyvendinimo apžvalga (toliau – Apžvalga) paremta Valdymo koordinavimo centro 2016 m. VVI gerojo valdymo indeksu (toliau – Indeksas) – šiuo metu vieninteliu įrankiu, kurio pagrindu vertinama VVI valdymo kokybė¹.

Indekso įmonių sąrašė, pagal bendrą Gerojo valdymo rodiklį (GI), kuris susideda iš (i) skaidrumo (SK), (ii) kolegialių organų (KO) ir (iii) strateginio planavimo ir įgyvendinimo (SP) dimensijų vertinimo, aukščiausiai rikiuojasi ir vienintelės A+ arba A įvertinimus gavo „Lietuvos Energija“, UAB (toliau – LE), AB „Klaipėdos Nafta“ (toliau – KN) ir UAB „EPSO-G“ (toliau – EPSO-G).

Šios VVI, vienintelės iš 66 vertintų², nė vienoje dimensijoje negavo žemesnio įvertinimo negu A- (Paveiklas Nr. 1).

Paveiklas Nr. 1

Įmonės pavadinimas	SK	KO	SP	GI
„Lietuvos energija“, UAB, įmonių grupė	A+	A	A+	A+
AB „Klaipėdos nafta“	A+	A-	A+	A
UAB „EPSO-G“	A-	A	A	A
AB „Lietuvos geležinkeliai“ įmonių grupė	A-	B+	A-	A-
VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija	B	B+	A	B+
AB Lietuvos pašto įmonių grupė	A-	B+	B	B+
VĮ Lietuvos oro uostai	B+	B	B+	B+

Pagal Indeksą, taip pat kaip ir pagal išmokamų dividendų vertę ir veiklos efektyvumą³, akivaizdžiai pirmauja tos VVI, kurios pačios yra įtrauktos į vertybinių popierių biržos sąrašus arba tai atlikta su jų dukterinėmis įmonėmis. Atkreiptinas dėmesys, kad VVI skaidrumo ir atskaitomybės reikalavimai yra įtvirtinti Vyriausybės priimtose skaidrumo gairėse⁴, tačiau jos privalomos tik

¹ Valdymo koordinavimo centras. VVI gerojo valdymo indeksas. 2016 m. Prieiga per internetą: http://vkc.sipa.lt/static/uploads/ataskaitos/VVI_gerojo_valdymo_indeksas_2016_metai.pdf

² Dėl reorganizacijos nevertintos kelių priežiūros įmonės (išskyrus VĮ Kauno regiono keliai) ir miškų urėdijos

³ Matas Mačiulaitis. Valstybės valdomų įmonių veiklos efektyvumo rodiklių skirtinguose sektoriuose lyginamoji analizė. 2018 m. Prieiga per internetą: <http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2018/01/VVI-veiklos-efektyvumo-rodikliu-skirtinguose-sektoriuose-lyginamoji-analize.-Matas-Maciulaitis.pdf>

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 14 d. nutarimas Nr. 1052 Dėl Valstybės valdomų įmonių veiklos skaidrumo užtikrinimo gairių aprašo patvirtinimo

didelių įmonių kategorijai priskirtinoms VVĮ⁵, tuo tarpu kitos turi vadovautis principu „laikykis arba paaiškink“.

2016 m. KN taip pat buvo pripažinta padariusia didžiausią pažangą santykiuose su investuotojais, antra geriausiai įgyvendinančia atskaitomybės reikalavimus ir palaikančia santykius su investuotojais ir trečia geriausiai interaktyvius santykius su investuotojais palaikančia įmone iš visų į Nasdaq Baltics vertybinių popierių sąrašus įtrauktų įmonių (VVĮ ir privačių)⁶.

Kadangi minėtose kategorijose KN aplenkė nebent ne Lietuvos įmonės, ji laikytina geriausiai skaidrumo reikalavimus įgyvendinančia kotiruojama šalies įmone. Tai svarbus gerai tvarkomo valstybės turto įvertinimas ir puikus VVĮ demonstruojamo skaidrumo ir atskaitomybės pavyzdys, sektinas ne tik kitoms VVĮ, bet ir privačiam sektoriui.

KLAIPĖDOS NAFTA
Most Visible Improvement
Over 3 Years
1ST PLACE
Best Investor Relations
In Baltics
2ND PLACE
Best Reporting Company
2ND PLACE
Best Interactive
Investor Relations
3RD PLACE

Tačiau Indeksas atskleidžia, kad bendras VVĮ skaidrumo reikalavimų įgyvendinimas vertintinas vidutiniškai-silpnai (B) (*Paveiklas Nr. 2*), o su didžiausiais iššūkiais susiduriama:

- *metinių veiklos ataskaitų ir metinių pranešimų turinio atitiktyje* – 2/3 visų vertintų VVĮ 2016 m. metinės ataskaitos įvertintos neigiamai, teigiamai įvertintos tik 9 metinės ataskaitos, didelis skaičius VVĮ pateikė nepilną iš jų reikalaujamą informaciją, spragos ypatingai pastebimos duomenyse dėl audito, rizikų valdymo, dividendų politikos;
- *darniajame vystymesi* (atskaitingumas su visomis suinteresuotomis šalimis, socialinių, aplinkosauginių, etinių principų įtraukimas į įmonės veiklą) – įvertintas prasčiausiai iš visų skaidrumo reikalavimų (C), apie darnų vystymąsi jokių duomenų nepateikė ir buvo įvertintos žemiausiu balu (D) beveik pusė visų vertintų VVĮ, o nesant darnumo iniciatyvų daugumos įmonių brandos lygis laikytinas žemu;
- *tarptautinių apskaitos standartų (TAS) atitiktyje* – pagal TAS metines ataskaitas parengė tik 1/6 iš visų vertintų VVĮ, todėl šiuo metu sudėtinga įvertinti ir palyginti daugumos VVĮ efektyvumą ir valdomą turtą su geraisiais užsienio pavyzdžiais.

⁵ Lietuvos Respublikos įmonių finansinės atskaitomybės įstatymas Nr. 99-3516. 2001 m. su pakeitimais ir papildymais

⁶ Nasdaq. Baltic Market Awards 2016. Prieiga per internetą: <http://www.nasdaqbaltic.com/en/exchange-information/events-2/baltic-market-awards/history-6/ceremony-2016/>

SKAIDRUMAS	B	A+	A	A-	B+	B	B-	C+	C	C-	D
Metinės veiklos ataskaitos/ metiniai pranešimai	B-	A+	A	A-	B+	B	B-	C+	C	C-	D
Darnus vystymasis	C	A+	A	A-	B+	B	B-	C+	C	C-	D
Tarptautiniai apskaitos standartai	B-	A+	A	A-	B+	B	B-	C+	C	C-	D
Nepriklausomas auditas	A+	A+	A	A-	B+	B	B-	C+	C	C-	D
Sklaida	A	A+	A	A-	B+	B	B-	C+	C	C-	D
Specialieji įpareigojimai	A	A+	A	A-	B+	B	B-	C+	C	C-	D

Tuo tarpu keturios nekotiruojamos VVĮ (VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija, VĮ Lietuvos oro uostai, AB „Lietuvos geležinkeliai“, AB „Lietuvos paštas“), kurios kaip ir LE, KN ir EPSO-G priskirtinos prie didelių įmonių, taip pat I kategorijos įmonių⁷ ir kurių veiklos sektoriai nagrinėti *Valstybės valdomų įmonių veiklos efektyvumo rodiklių skirtinguose sektoriuose lyginamojoje analizėje*, kaip pagal veiklos efektyvumo⁸, taip ir pagal skaidrumo įvertinimą atsiliko nuo kotiruojamųjų VVĮ (arba kotiruojamųjų VVĮ motininių bendrovių) (*Paveikslas Nr. 1*).

Išvados

- Bendri VVĮ skaidrumo reikalavimų įgyvendinimo rezultatai yra nepatenkinami, tačiau tarp šių įmonių egzistuoja ir labai gerų pavyzdžių, kuriais gali vadovautis ir privataus kapitalo įmonės. Likusioms VVĮ vadovautis šia gerąja praktika privalu atsižvelgiant į Vyriausybės programos tikslus, siekį įstoti į Ekonominio Bendradarbiavimo ir Plėtros Organizaciją ir t.t.
- Įmonės įtraukimas į vertybinių popierių biržos sąrašus akivaizdžiai prisideda prie jos skaidrumo didinimo – visos trys geriausius įvertinimus pagal Gerojo valdymo rodiklį gavusios įmonės yra arba kotiruojamos (KN) arba valdo kotiruojamas dukterines įmones (LE⁹, EPSO-G).
- VVĮ veiklos skaidrumas ir efektyvumas yra tarpusavyje susiję matmenys. Visos aukščiausius skaidrumo įvertinimus Indekse pasiekusios VVĮ demonstravo geresnius veiklos efektyvumo rodiklius ir *Valstybės valdomų įmonių veiklos efektyvumo rodiklių skirtinguose sektoriuose lyginamojoje analizėje*.

⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 665 Dėl Valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse tvarkos aprašo patvirtinimo

⁸ Valstybės valdomų įmonių veiklos efektyvumo rodiklių skirtinguose sektoriuose lyginamojoje analizėje nagrinėti šie sektoriai ir lietuviškos įmonės: (i) energijos gamyba ir paskirstymas („Lietuvos energija“, UAB), (ii) elektros perdavimas (UAB „EPSO-G“ dukterinė įmonė LITGRID AB), (iii) dujų perdavimas (UAB „EPSO-G“ dukterinė įmonė AB „Amber Grid“), (iv) jūrų uostų valdymas (VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija), (v) oro uostų valdymas (VĮ Lietuvos oro uostai), (vi) geležinkelių infrastruktūros valdymas ir keleivių bei krovinių vežimas geležinkeliais (AB „Lietuvos geležinkeliai“), (vii) pašto paslaugos (AB „Lietuvos paštas“), (viii) miškininkystė (bendri 42 miško urėdijų duomenys) (Indekse netirti)

⁹ LE taip pat yra išleidusi žaliąsias obligacijas, kurios kotiruojamos Nasdaq vertybinių popierių biržoje